

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ

ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2019

Μάθημα: Λατινικά (5)

Ημερομηνία και ώρα εξέτασης: Τρίτη, 4 Ιουνίου 2019

8:00 – 10:00

ΟΙ ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΟΡΘΩΣΗΣ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΕΝΝΕΑ (9) ΣΕΛΙΔΕΣ

ΔΟΜΗ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟΥ ΔΟΚΙΜΙΟΥ	ΚΩΔΙΚΟΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ
A1 I	1	24
A1 II	2	16
B1 (α, β)	3	4
B2 (α)	4	2
B2 (β)	5	4
B2 (γ)	6	2
B3	7	7
B4 (α)	8	2
B4 (β)	9	3
B5	10	4
B6 (α,β)	11	4
B7 (α)	12	4
B7 (β)	13	2
B8	14	2
B9	15	10
B10	16	10
		ΣΥΝΟΛΟ 100

Να απαντήσετε σε όλα τα ζητούμενα του εξεταστικού δοκιμίου.

Να γράψετε όλες τις απαντήσεις στο τετράδιο απαντήσεων.

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΔΙΔΑΓΜΕΝΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

(Μονάδες 40)

1. Να μεταφράσετε τα πιο κάτω κείμενα:

(Μονάδες 40)

Ενδεικτική κατανομή των μονάδων

I.	Μονάδες
Cum Africanus in Literno esset, <u>praedonum</u> duces forte salutatum ad eum venerunt.	3,5
Tum Scipio, cum <u>se</u> ipsum <u>captum</u> venisse eos existimasset, praesidium domesticorum <u>in tecto</u> conlocavit.	4,5
Quod ut praedones animadverterunt, abiectis armis ianuae appropinquaverunt	2,5
et clara <u>voce</u> Scipioni nuntiaverunt virtutem eius admiratum se venisse.	3
Haec postquam domestici Scipioni rettulerunt, is fores reserari eosque intromitti iussit.	3,5
Praedones postes ianuae tamquam sanctum templum venerati sunt et cupide Scipionis dextram osculati sunt.	3,5
Cum ante vestibulum dona posuissent, quae homines deis immortalibus consecrare solent, domum reverterunt.	4
(Λατινικά Λυκείου, XXXIV - ελαφρά διασκευή)	Σύνολο 24

II.	Μονάδες
Qui spem Catilinae mollibus sententiis aluerunt coniurationemque nascentem non <u>credendo</u> confirmaverunt;	3,5
quorum auctoritatem secuti multi, non solum improbi verum etiam imperiti,	3
si in hunc animadvertissem, crudeliter id <u>factum esse</u> dicerent.	2,5
Nunc intellego, si iste in Manliana castra pervenerit, quo intendit,	2,5
neminem tam stultum fore, qui non videat coniurationem esse factam,	2,5
neminem tam <u>improbum</u> , qui non fateatur.	2
(Λατινικά Λυκείου, XLII - ελαφρά διασκευή)	Σύνολο 16

ΜΕΡΟΣ Β΄: ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ**(Μονάδες 60)**

1. α) Από το πρώτο κείμενο που δόθηκε για μετάφραση, να εντοπίσετε και να γράψετε δύο (2) λέξεις της λατινικής που παρουσιάζουν σημασιολογική και ετυμολογική συγγένεια με την ελληνική γλώσσα (αρχαία ή νέα), δηλώνοντας και τη σχετική ελληνική λέξη. Να εξαιρεθούν τα κύρια ονόματα.

(Μονάδες 2)

duces	⇒ δούκας, δούκισσα...
voce	⇒ βοή, βοηθώ...
tecto	⇒ τέκτων, αρχιτέκτων...
armis	⇒ άρμα, αρματωλός...
templum	⇒ τέμπλο...
sunt	⇒ είσί(ν)...
homines	⇒ ουμανισμός, χώμα [χοῦς], χάμω, χαμαί, χθών
domum	⇒ δέμω, δόμος, δόμηση, δομικός, δώμα, οικοδόμος, δωμάτιο...
dona	⇒ δίδωμι, δωρίζω, δώρο...
dextra	⇒ δεξιά, επιδέξιος...
vestibulum	⇒ βεστιάριο...
venisse	⇒ βαίνω...
rettulerunt	⇒ φέρω...
et	⇒ τε

Μονάδες 1 + 1

- β) Από τα κείμενα που δόθηκαν για μετάφραση, να γράψετε μία (1) ετυμολογικώς και σημασιολογικώς συγγενή λέξη, προερχόμενη από κάποια από τις σύγχρονες ευρωπαϊκές γλώσσες, δηλώνοντας και τη γλώσσα προέλευσης (αγγλική ή γαλλική ή γερμανική ή ισπανική ή ιταλική) για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις:

voce (κείμενο XXXIV)

confirmaverunt (κείμενο XLII)

(Μονάδες 2)**Ενδεικτικές απαντήσεις:**

Voce ⇒	<i>voice, vocal, vocabulary, vocalist ...</i>	(αγγλική)
	<i>voix, voyelle ...</i>	(γαλλική)
	<i>voz, vocal...</i>	(ισπανική)
	<i>voce, vocale, vocabolo, vocabolario...</i>	(ιταλική)
	<i>Vokal...</i>	(γερμανική)

confirmaverunt ⇒ *confirm, confirmation, confirmed...*
confirmer, confirmation ...
confirmar, confirmación...
confermare, conferma...

(αγγλική)
 (γαλλική)
 (ισπανική)
 (ιταλική)
 (γερμανική)

Μονάδες 1 + 1

2. α) Από τα κείμενα που δόθηκαν για μετάφραση, να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στήλης Α' με τις πτώσεις της στήλης Β'. Στη στήλη Β' περισεύουν τρεις (3) επιλογές.

A	B
α. dona	1. ονομαστική πληθυντικού
β. mollibus	2. αιτιατική ενικού
γ. improbi	3. αφαιρετική πληθυντικού
δ. id	4. ονομαστική ενικού
	5. γενική ενικού
	6. δοτική πληθυντικού
	7. αιτιατική πληθυντικού

(Μονάδες 2)

α. dona ⇒ *7. αιτιατική πληθυντικού* *Μον. 0,5*
β. mollibus ⇒ *3. αφαιρετική πληθυντικού* *Μον. 0,5*
γ. improbi ⇒ *1. ονομαστική πληθυντικού* *Μον. 0,5*
δ. id ⇒ *2. αιτιατική ενικού* *Μον. 0,5*

β) Από τα κείμενα που δόθηκαν για μετάφραση, να μεταφέρετε τους πιο κάτω τύπους στον αντίθετο αριθμό:

domestici, templum, immortalibus, spem, sentiis, nascentem, quorum, hunc

(Μονάδες 4)

domesticus¹, templa, immortalis, spes, sententia, nascentes, cuius, hos

Μον. 8 x 0,5

¹ Δεκτή και η απάντηση *domestici* [παραμένει σε πληθυντικό]

γ) Να γράψετε τους άλλους βαθμούς των πιο κάτω τύπων (μονολεκτικά). Στην περίπτωση επιθέτου να διατηρήσετε αμετάβλητα την πτώση, τον αριθμό και το γένος.

clara, crudeliter (Μονάδες 2)

clariore (συγκριτικός), clarissima (υπερθετικός) Μον. 2 x 0,5

crudelius (συγκριτικός), crudelissime (υπερθετικός) Μον. 2 x 0,5

3. Να τρέψετε τους πιο κάτω ρηματικούς τύπους σύμφωνα με την οδηγία που ακολουθεί. Όπου χρειάζεται, να λάβετε υπόψη το υποκείμενό τους στο κείμενο.

α. **eset**: στο ίδιο πρόσωπο της οριστικής και υποτακτικής μέλλοντα

erit, futurus sit Μον. 2 x 0,5

β. **venisse**: στην ονομαστική ενικού του θηλυκού γένους της μετοχής ενεστώτα και μέλλοντα

veniens, ventura Μον. 2 x 0,5

γ. **conlocavit**: στο ίδιο πρόσωπο της υποτακτικής ενεστώτα και υπερσυντελικού στην παθητική φωνή

conlocetur, conlocatus esset Μον. 2 x 0,5

δ. **admiratum**: στο α' πρόσωπο πληθυντικού της οριστικής ενεστώτα και παρατατικού

admiramur, admirabamur Μον. 2 x 0,5

ε. **rettulerunt**: στο απαρέμφατο ενεστώτα και παρακειμένου στην ίδια φωνή

referre, re(t)tulisse Μον. 2 x 0,5

στ. **solent**: στο ίδιο πρόσωπο της οριστικής παρατατικού και παρακειμένου

solebant, soliti sunt Μον. 2 x 0,5

ζ. **dicerent**: στο β' πρόσωπο ενικού της υποτακτικής και προστακτικής ενεστώτα στην ίδια φωνή

dicas, dic Μον. 2 x 0,5

(Μονάδες 7)

4. α) Να εντοπίσετε και να διορθώσετε το συντακτικό σφάλμα σε κάθε πρόταση που ακολουθεί. Στο τετράδιο απαντήσεων να γράψετε μόνο το σφάλμα και τη διόρθωσή του.

(Μονάδες 2)

i. Imperator militibus persuadet ut pugnarent.

pugnarent ⇒ **pugnent**

ή

persuadet ⇒ **persuadebat / persuasit / persuaserat**

Μον. 2 x 0,5

ii. Urbs a nobis delenda erat.

a nobis ⇒ nobis

Μov. 2 x 0,5

β) Ποια από τις πιο κάτω προτάσεις είναι συντακτικώς ορθή; Να αιτιολογήσετε μόνο την απάντηση που θεωρείτε ορθή.

- i. Equites Romani fortius pugnabant quam barbaros.
- ii. Equites Romani fortius pugnabant barbaris.
- iii. Equites Romani fortius pugnabant barbarorum.
- iv. Equites Romani fortius pugnabant a barbaris.

(Μονάδες 3)

Ορθή είναι η πρόταση ii. Equites Romani fortius pugnabant barbaris.

Μov. 1

Ένας τρόπος εκφοράς του β' όρου σύγκρισης είναι η απλή αφαιρετική [barbaris]

Μov. 2

5. Να αναγνωρίσετε συντακτικώς τους πιο κάτω τύπους που είναι υπογραμμισμένοι στα διδαγμένα κείμενα για μετάφραση:

(Μονάδες 4)

- praedonum ⇒ Γενική αντικειμενική στο duces ή γενική κτητική
- se ⇒ Αντικείμενο στο captum
- captum ⇒ Σουπίνο του σκοπού
- in tecto ⇒ Εμπρόθετος προσδιορισμός στάσης σε τόπο
- voce ⇒ Αφαιρετική του τρόπου / επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου
- credendo ⇒ Αφαιρετική (του γερουνδίου) που δηλώνει τρόπο
- factum esse ⇒ Ειδικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο dicerent
- improbum ⇒ Κατηγορούμενο στο neminem

[Μov. 8 x 0,5 = 4]

6. Να αναγνωρίσετε τις πιο κάτω προτάσεις (είδος, εισαγωγή, εκφορά, αιτιολόγηση εκφοράς, ακολουθία των χρόνων):

α) cum se ipsum captum venisse eos existimasset (Μονάδες 2)

Δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση	Μον. 0,25
Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο cum	Μον. 0,25
Εκφέρεται με υποτακτική, όπως πάντοτε ο αιτιολογικός cum [ή επειδή εκφράζει το αποτέλεσμα εσωτερικής λογικής διεργασίας]	Μον. 0,5
Υπερσυντελικού [existimasset] επειδή εξαρτάται από ιστορικό χρόνο [conlocavit]	Μον. 0,5
Δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν	Μον. 0,5

β) qui non videat coniurationem esse factam (Μονάδες 2)

Δευτερεύουσα αναφορική συμπερασματική πρόταση	Μον. 0,25
Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία qui	Μον. 0,25
Εκφέρεται με υποτακτική, όπως πάντοτε οι αναφορικές συμπερασματικές προτάσεις	Μον. 0,5
Ενεστώτα [videat] επειδή εξαρτάται από αρκτικό χρόνο [intellego fore]	Μον. 0,5
Δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν	Μον. 0,5

7. α) Στην πιο κάτω πρόταση να αποδώσετε τον προσδιορισμό του σκοπού με τέσσερις (4) ισοδύναμους συντακτικώς τρόπους:

Praedo venerat salutatum duces.

(Μονάδες 4)

- i. Praedo venerat ut (μον. 0.25) duces salutaret (μον. 0.5)
- ii. Praedo venerat qui (μον. 0.25) duces salutaret (μον. 0.5)
- iii. Praedo venerat causa/gratia (μον. 0.25) ducum (μον. 0.5) salutandorum (μον. 0.5)
- iv. Praedo venerat ad / in (μον. 0.25) duces (μον. 0.5) salutandos (μον. 0.5)

β) Να αναλύσετε την υπογραμμισμένη μετοχή σε δευτερεύουσα επιρρηματική πρόταση:

Quod ut praedones animadverterunt, abiectis armis ianuae appropinquaverunt...

(Μονάδες 2)

... postquam² (μον. 0,5) arma (μον. 0,5) abiecerunt / abiecerant (μον. 1)

ή

... cum (μον. 0,5) arma (μον. 0,5) abiecissent (μον. 1)

8. Με ποιο ιστορικό γεγονός σχετίζεται το δεύτερο κείμενο που δόθηκε για μετάφραση (κείμενο XLII); Ποια κατηγορία διατυπώνει ο ρήτορας στο απόσπασμα αυτό; (Μονάδες 2)

- Η συνωμοσία του Κατιλίνα [μον.1]
- Αδιαφορία συγκλητικών απέναντι στη συνωμοσία που γεννιόταν με αποτέλεσμα την ενίσχυσή της και την αύξηση των κινδύνων για την πολιτεία.
ή και
- Εσκεμμένη συγκάλυψη της συνωμοσίας
ή και
- Φαυλότητα, ανηθικότητα, απειρία, ολιγωρία, υπέρμετρη επιείκεια, ανοησία, διαφθορά... με αποτέλεσμα την ενίσχυση της συνωμοσίας και την αύξηση των κινδύνων για την πολιτεία.

[μον.1]

9. Να αποδώσετε το κείμενο που ακολουθεί στα Ελληνικά:

Ego vos adhortari possum ut amicitiam omnibus rebus hominum malitis; nihil est enim tam naturae utile et tam conveniens ad fortunam vel secundam vel adversam. Sed hoc primum sentio, solum in bonis civibus amicitiam esse posse.

Cicero *De Amicitia* IV, 17-18 (διασκευή)

Λεξιλόγιο:

conveniens -ntis = βολικός -ή -ό

secundus -a -um = ευνοϊκός -ή -ό

(Μονάδες 10)

² Ubi, ut, simulac...

Ενδεικτική απόδοση του κειμένου στα Ελληνικά και ενδεικτική κατανομή των μονάδων:

	Μονάδες
Εγώ μπορώ να σας προτρέπω / παρακινώ / ενθαρρύνω να προτιμάτε τη φιλία από όλα τα πράγματα / υποθέσεις των ανθρώπων	3
διότι τίποτα δεν είναι τόσο χρήσιμο / ωφέλιμο στη / για τη φύση	2
και τόσο βολικό για την / στην τύχη, είτε την ευνοϊκή / αίσια είτε την αντίξοη / αντίθετη / εχθρική.	2
Αλλά αυτό πρώτο αισθάνομαι / αντιλαμβάνομαι / νιώθω / καταλαβαίνω,	1
ότι μόνο (ανάμεσα) στους καλούς / αγαθούς πολίτες μπορεί να υπάρχει η φιλία.	2
Σύνολο	10

10. Να μεταφέρετε το κείμενο που ακολουθεί στα Λατινικά:

Η άριστη πολιτεία οφείλει να μην διεξάγει πόλεμο χωρίς αιτία ή εξαιτίας οργής. Αν μπορούσαμε να υπερασπίσουμε με αυτόν τον τρόπο τα χωράφια και τη ζωή του λαού μας, τότε ευκολότατα θα διατηρήσουμε την ειρήνη.

Λεξιλόγιο: υπερασπίζω = defendo, defendi, defensum, defendere 3 (Μονάδες 10)

Ενδεικτική απόδοση του κειμένου στα Λατινικά και ενδεικτική κατανομή των μονάδων:

	Μονάδες
Civitas / res publica optima bellum non gerere / perpetrare debet ή Bellum civitati / rei publicae optimae non gerendum est	2
sine causa aut / vel ira / furore (propter / ob / per iram / furorem ή ex ira / furore).	1,5
Si poterimus hoc modo (eo modo / ita / sic / adeo) agros / rura et / ac vitam (vitamque) populi nostri defendere,	4,5
tum facillime pacem (con)servabimus.	2
Σύνολο	10